

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

A kiadóhivatalban átvéve:
 Egész évre... 16 kor.
 Negyedévre... 4 "
 Helyben házhoz hordva:
 Egész évre... 20 kor.
 Negyedévre... 5 "
 Vidékre postán szállítva:
 Egész évre... 24 kor.
 Negyedévre... 6 "

TISZÁNTÚL

POLITIKAI NAPILAP

Megjelenik minden nap a hétfő és
 ünnep utáni napok kivételével.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
 Nagyvárad, Apáczai-utca 3.

A szerkesztőség kéziratok visszatérésére
 vagy megőrzésére nem vállalkozik.

Előfizetések és hirdetések a
 kiadóhivatalhoz intézendők.

Egyes szám ára 8 fillér.

NAGYVÁRAD, június 24.

Magyar nemzeti politika.

(P.) A közművelődési egyesületek budapesti kongresszusán a magyar nemzeti eszme kultusza fenséges, impozáns és megkapó manifesztáció tárgyát képezte; ami vigasztalással és jóleső érzéssel töltötte el a mi magyar lelkünket.

A pártpolitikai felfogások különbözősége ideig-óráig elválaszthat bennünket és szembeállíthat egymással. De ime, van egy gyűjtőpont, amely lélektani szükség-szerűséggel maga köré sorakoztat minden jóra való magyar embert, mint ahogy a naprendszer különböző bolygói is egy közös pont körül végzik pályafutásukat. S ez a gyűjtőpont: a magyar hegemonia fentartásának és ápolásának gondolata, másszóval: a magyar állameszme. Ugyanaz a fenkölt ideál, mely a mai politikai alakulatot, a koalíciós rendszert is létrehozta, s a mely előreláthatólag állandóan egy táborban fogja együtt tartani az összes hazafias elemeket.

A közművelődési egyesületek kongresszusán nem kisebb férfiú, mint Széll Kálmán, a magyar közélet egyik első notabilitása volt hatalmas szónokja a

nemzeti eszmének; s amit mondott, az bizonyára mind visszhangra talál mindnyájunk lelkében, hogy bizvást elmondhatjuk, hogy az egész egyetemes magyar közvélemény felfogását és érzését tolmácsolta.

Magyarok voltunk, azok vagyunk és azok fogunk maradni — hirdette az illustis szónok; célunk, kötelességünk, historiai feladatunk a nemzeti eszme ápolása, a magyar nemzeti állam kiépítése; s ettől a célunktól és feladatunktól semmiféle hatalom, semmiféle intrika és ellenakció el nem téríthet bennünket.

Békés eszközökkel, konvulziók nélkül akarjuk ezt a célt elérni. Nem akarunk és nem fogunk erőszakoskodni; hanem a magyar kultúra fölényével és varázserejével akarjuk az idegen ajku honfitársakat meghódítani és testvéri érzéssel magunkhoz láncolni.

Méltányosak, előzékenyek és engedékenyek vagyunk minden iránt, ami a magyar hegemonia lényegébe belefér, s a történelmi magyar állameszme integritásán csorbát nem ejt. De aki ezt az országot széttagolni szeretné és olyan svájci konföderáció felét akarna belőle csinálni, az ellen tüzzel-vassal fogunk küzdeni.

Nagy és jogos nemzeti céljaink szem

előtt tartása mellett a politikai jogok megosztásában és a korszerű jogkiterjesztésben készek vagyunk elmenni az ésszerűség szerint megengedhető legszélsőbb határig. De ennek »conditio sine qua non«-ja, hogy az ország szellemi vezetése és a döntő suly az arra hivatott intelligens társadalom kezében maradjon és ne kerüljön a hazafiatalan demagógia által irányított felforgató tömeguralom hatalmába; hogy így egyfelől a békés fejlődés, másfelől a magyar állam nemzeti karakterének fenmaradása biztosítható.

Ime, ezeket hirdette Széll Kálmán, akiről mindenki tudja, hogy Magyarorszag legkonciliánsabb és legmérsékeltőbb államférfiai közé tartozik, s akinek minden szavát, Európaszerte elismert tekintélye abszolút fontosságra és jelentőségre emeli.

Ennek a férfunak a szava messze elhallik, az ország határain belől és kívül egyaránt. Jegyezzék meg tehát mindenek, akiket illet, hogy amiket ez a fegyelmzett elme a magyar törekvések irányezsméiül kijelölt, azok kétségkívül a nemzeti politika sarkpontjai közé tartoznak, amelyeket soha még vitatni sem engedünk.

„TISZÁNTÚL” TÁRCZÁJA.

Ördög-Szántó — Angyalháza.

(Vége)

De utóvégre a községek határvonalai változhattak s lehetett volna oly idő, mikor Kis-Szántó határa is leért a Kis-Körözhöz és így ott malmot építhettek.

De szerencsére a Szántai Ördög család története nyilván mutatja, hogy az ő birtokában levő és az ő róla elnevezett Ördög-Szántó csakis a mai Kis-Szántóval egy. Mint látjuk 1350-ben Ördög Tamás Szeben falut követeli, már pedig ahhoz más joga nem lehetett, mint egy szomszédos birtokos volt és így elővételi joga volt hozzá.

De még világosabban beszél azon 1335-iki szerződés, amelylyel a Báthoryak az 1342-ben elajándékozott Szeben falut megszerezték. Ez nyilván mondja, hogy az ekként megszerzett Szeben falu egyrészt Borssal volt határos, másrészt pedig Ördög Pál fának Szántó nevű falujával.* A szebeni pusztá, az egykori Szeben falunak egyetlen emléke, ma is Borssal és

Kis-Szántóval határos, sőt új alakulások következtében jórészt Kis-Szántóhoz tartozik.

Meddig maradt Kis-Szántó az Ördög család kezén, azt még most nem tudjuk. Ha volna Biharmegyének oklevéltára, tudnók, de így még soká nem is fogjuk tudni. Az bizonyos, hogy a XV. században a család kihalt.

A Pozsega megyéből ideszakadt Pártásy család már 1489 előtt megszerezte Ördög Szántó, vagy mint már akkor kezdték nevezni, Kis-Szántó részeit, úgy, hogy Pártásy Imre 1489-ben pénzzükségben lévén, azokat egyéb birtokával együtt zálogul lekötötte Monay Gergely váradi kanonoknak, csak hogy tőle kölcsönt kapjon.* Később azonban visszatette a kölcsönt és birtokait visszakapta, mert 1495-ben már megint nagy-szántai nemesi udvarházban lakott.**

A XVI. században már megint más család kezén találjuk Ördög-Szántót. A török hódítás árja elől menekült megyénkbe egy Horvát nevű nemesi család és először Nyüveden telepedett le. Majd egyik tagja Horváth

* Bunyitay: A váradi püspökség története II. 156.

** Bunyitay: i. m. A váradi püspökség története II. 277.

Mátyás elvette Pártásy János leányát Pártásy Annát és ezzel megkapta a Pártásy családnak ördög-szántai és molnos-szántai birtokát.

E Horváth Mátyás azután betelepedett a molnos-szántai, másként nagyszántai udvarházba és régi szokás szerint nem valami jó barátságban élt szomszédjával, Ártándy Kelemennel. Legalább Horváth Mátyás bátyja Gergely, 1560-ban arról vádolja Ártándy Kelemént, hogy 6 évvel ezelőtt 1553 táján néhány szolgálójával együtt betért Horváth Mátyásnak molnos-szántai udvarházába, ott illendően fogadták és megakarták kínálni egy pohár borral. De épp mikor a házigazda a pohár bort nyújtotta, Ártándy szolgálói egyszerre rátámadtak, véresre verték és fél holtan hagyták hátra.*

Ha egy ember vádaskodásának könnyen hitelt adnánk, akkor Ártándy Kelemént nagyon el kellene ítélni ily nemtelen és alattomos cselekedetért. De ha tovább olvassuk az 1560-iki leveleket, kitűnik, hogy Nyüvedy Horváth Gergelyből a harag beszél. Keletkezett pedig a harag onnan, hogy 1560-ban Horváth Mátyás az ő halálos ágyán testvérét rendelte fiának, Farkasnak gyámjává és különösen megbizta, hogy e fiúnak ördög-szántai és molnos-

* Kállay es. levéltára I. 1560-ik évnél.

A hatóságilag díjmentesen engedélyezett **VEGELADÁS** még mindig tart:

lfj. Kohn Sámuel Bémer-téri nagy áruházában

hol az összes cikkekben raktáron levő óriási készlet minden elfogadható árban lesz kiárustva.

Elsőrangú műtermekben úgy

angol kosztümök, mint francia

ruhák **rendkívül olcsó**

árban elvállaltatnak.

ORSZÁGGYÜLÉS.

A képviselőház ülése.

Budapest, június 24.

Elnök: *Justh Gyula*.

A mai ülés tíz órakor kezdődik. Miután a múlt ülés jegyzőkönyvét hitelesítették az elnök javaslatára elhatározta a Ház, hogy az interpellációkra fél 3 órakor fognak rátérni.

Ezután a szeszadó reformjáról szóló javaslat tárgyalását folytatták.

Suciu János az első szónok. Nem fogadja el a javaslatot. Vannak vidékek, ahol a hegyek oldalát lehetlenség mással beültetni mint szilvafákkal. Már most ha a szilvaszesz készítést a kormány lehetlenné fogja tenni, akkor az eddigi szilva termésre felhasznált területek kopárokra lesznek. Ez a javaslat csapás a kisgazdákra, nem fogadja el.

Benjámín János horvátul beszél a javaslat ellen.

Grahovác Miko horvátul beszél, Nem fogadja el a javaslatot.

Bozóky Arpád kijelenti, hogy a javaslatot nem fogadja el. Ez a javaslat megöli a magyar gyümölcstenyésztést. (Derűtség.) Kérde, miért fáj a kormánynak, hogy a kis-üstösök eddig még tudtak élni.

Nagy György: Szép kis társadalmi politikát csinál a kormány.

Bozóky Arpád: A javaslat káros oldalairól beszél.

Bozóky közben perces szüneteket tart. Amiért az elnök egynehányszor szóelvonással fenyegeti meg.

Bozóky: A kormány ezzel a javaslattal éppen nem bizonyította be demokrata érzelmeit. Az ő kerületében már amugyis csak néhány kis üstös van. Mi lesz ebből. (Derűtség.) A lét-számemelésről beszél ezután.

Elnök: Figyelmezteti, hogy maradjon a tárgynál.

Bozóky Arpád folytatja, majd ismét eltér a tárgytól.

Elnök másodszor is figyelmezteti és a szó megvonást helyezi kilátásba.

Bozóky Arpád: Az ingyenes népoktatásról beszél.

Elnök: Konstatálja, hogy *Bozóky* eltért a tárgytól és ezért megvonja tőle a szót. (Elnök helyeslés.)

Farkasházi Zsigmond: Mégis hallatlan, egy magyar szónoktól megvonni a szót. (Zaj.)

Elnök: Rendre utasítja *Farkasházi Zsigmondot*.

Zagorác István horvátul beszél. Beszéde közben a képviselők hangosan diskurálnak.

Zagorác után *Pilis István* jelentkezik szólásra.

Az elnök — ugymond — túl szigoruan kezelte *Bozókyval* szemben a házszabályokat. (Zaj.) Ugy látja, hogy a kormány ezzel a meg nem engedhető szigorral akarja keresztül erőszakolni a javaslatot. (Nagy zaj.)

Elnök: Erélyesen válaszol *Pilis* kijelentéseire. A valpört extra elbánást vindikál magának. Ő mindig pártatlanul kezelte a házszabályokat. (Eljenzés.) Visszautasítja *Pilis* inszINUÁCIÓJÁT. Egyformán szigorú a Ház minden tagjával szemben. (Helyeslés.) Ezután konstatálni kívánja, hogy szólásra senki sem jelentkezett s így a vitát bezárja.

Hoitsy Pál előadó rövid felszólalása után *Vekorle* miniszterelnök szól. Röviden válaszolni kíván a felhangzott ellenvetésekre.

A bemutatott határozati javaslatok közül többet akceptálni kíván a miniszterelnök. — *Csányi Sándor* indítványát többek között elfogadhatónak tartja egy bizonyos mértékig. Azonban e célból még módosítást kíván ajánlani. Egyébként majd a részleteknél még vissza-

fog térni az elfogadható módosításokra. (Helyeslés.)

Elnök megjegyzi, hogy *Csányi Sándor* visszavonta határozati javaslatát. Ezután megállapítja az elnök, hogy kiket illeti meg a zárszó. Sorrend szerint elsőnek;

Rosci Milán beszél horvátul a zárszó jogán. Utána

Farkasházy Zsigmond él a zárszóval. Hangoztatja, hogy ez a javaslat a kis emberek ellen irányul. Kéri határozati javaslatának elindítását.

Ugron Gábor *Farkasházy* beszéde alatt átadja az elnöknek a sürgősségi indítványt.

Farkasházy beszédét be akarja fejezni, mikor *Ugron* az elnöki emelvényre lép és a sürgősségi indítványt visszaveszi. Az indítványt ezután darabokra tépte *Ugron*.

A képviselők *Ugron* eljárására felugráltak helyeikről s tudakolni kezdték az eljárás okát. *Ugron* megadta cselekedetének magyarázatát. Azt hozta fel indokul, hogy a sürgősséget a miniszterelnök nem kívánja. Másodszor, mert egyes képviselők azt hangoztatták, hogy a szeszadó reform az Ausztriával elinlázendő ügyekkel lesz tárgyalandó. Különbön is a javaslat tárgyalását még e hét folyamán be fogják fejezni.

Rakovszky foglalja el a történetek után az elnöki széket.

Nagy György eltér a tárgytól mire az elnök megvonja tőle a szót.

Vukovits Tivadar horvátul mondja el záróbeszédét.

Az ülésnek délután 5 órakor lett vége.

Szerencsétlenül járt elmebeteg.

Az elmebetegek szombatán ismét szerencsétlenség történt. Egy elmebeteg az ablakon kiugrott s a szenvedett sérülések követ-

szántai jószágaira vigyázzon. Amde a gyermek nagyanyja *Pártásy Jánosné Artándy Kelemen* kérte fel védőül és gyámul, mert a zavaros, bizonytalan időkben a gyermek érdekeit sokkal könnyebben megvédhette olyan hatalmas, sereget tartó vár ur, mint *Artándy* volt, mint sem egy egyszerű falusi nemes. *Artándy* tehát a felhatalmazással élve, vette magához a gyermeket, illetve ingóságokat kezelte a maga tiszteivel annak birtokait és a molnos-szántai malmot. *Horváth Gergely* afeletti mérgében elevenítette fel az 1553-iki vérengzést, pedig az alig lehetett egyéb, mint némi politikai összekoccanás, mert hiszen biztos, hogy 1553-ban *Artándy* egy nagy politikai vállalkozásnak volt vezére, lelke e vidékén.*

Ezen pereskedés alkalmával utoljára hívják *Kis-Szántót Ördög-Szántónak*. Nemsokára, ha előbb nem, 1598-ban *Ördög-Szántó* teljes megsemmisült és sok kutatás volna szükséges annak megállapításához, vajjon fölépült-e a XVII. században s egyáltalában voltak-e állandó lakosai 1760-ig.

Csak az bizonyos, hogy birtokosai az erdélyi fejedelmek idejében megváltoztak.

* Kállay cs. levéltára 1560.

Mikor a keresztény seregek 1692-ben Nagyváradot a töröktől visszafoglalták és Bihar-megye egészen I. Lipót magyar király kezére került, *Dobozy István*, a debreceni híres bíró vetette rá a biharmegyei Szántó falvakra a szemét. Először is 1693-ban nemesi levelet szerzett magának és testvéreinek. Aztán pedig a Tököllyvel tartó és így a király pártiak nevében lázadó *Bige György* szántai birtokát kérte el a nádortól. Ebbe azután őt a váradi káptalan be is iktatta. Azután pedig a *Komjádi* családot fizette ki, mert ennek volt némi joga *Kis-Szántóhoz*. Végre pedig 1702-ben 600 forinttal a király szepesi kamarájától megvette *Kis-Szántót*.*

Azután következtek a Rákóczi-háborúk. Ezek folyama alatt meghalt *Dobozy István* és csak kiskoru fia maradt *Dobozy Mihály*. Ez 1710-től 1770-ig birta ugyan vétel jogán *Kis-Szántót*, de nem népesítette be, hanem csak mint legelőt adta bérbe a szomszéd községeknek. Maga *Dobozy Mihály* Vajdán lakott és ott is halt meg. Az ő halála után kezdett özvegye *Kis-Szántón* házat építeni s 1—2 családot oda

* A váradi káptalan. Országos levéltár Prot. XX. 414. 151. XXIX. 20—30. t.-e.

telepíteni. Ezek azonban nem voltak rendes jobbágyságok, maga *Kis-Szántó* nem lett rendes urbéres falu, hanem csak taksás falu, ahonnan a földes ur őket mindig kibocsáthatta, elküldhette és sokkal kevesebb szántóföldet s annak tartozékait kellett kiadnia nekik, mint a valódi jobbágyságoknak.

De mintha átok lett volna e falun, a *Dobozy* család sem fészkelhette meg magát benne, s nemsokára csak mint régi dicsőség jelét viselhette a kisszántai előnevet.

Félt és rettegett hivatalnokai voltak az országban a XVIII. században a királyi ügyészek, a valódi értelemben vett fiscálisok, vagyis a fiscus, a királyi kincstár védelmezői. Ők vizsgálgatták meg, nem jogtalanul bírja-e egyik másik nemes az ő birtokát? s ha volt rá legalább is ürügyük, perbefoghatták a nemeseket és kényszeríthették őket arra, hogy jogukat a tetleg birt területhez kellőképpen igazolják.

Az ilyen királyi ügyészek közül leghírhedtebb, de egyszerismind leggazdagabb lett herceg *Grassalkovits Antal*.

Nem ilyen, csak alügyész volt 1780—85-ben az eredetileg késmárki származású nemes *Lányi család József* nevű tagja. A király szol-

Gerstenbrein Tamás

szobrász és kőfaragó mester

Nagyvárad, Rákóczi-út 55. (Diósi fatelep).

Ajánlja nagy raktárát: Saját készítményű márvány, gránit, syenit, labrador Siremlékekben. Elvállal minden e szakmába vágó munkát, ugyszintén régi sirlöveket s sirlöveket renoválását a legolcsóbb árak mellett.

Első erdélyi géperőre berendezett kőfaragóműhely és sirlőgyár.

Kolozsvár, Dézsma-utca 21. sz.

Központi iroda Kolozsvár. Telefon 662.

Fiók telepek:

Déva. Nagyszeben. Bánpatak.

keztében meghalt. A szerencsétlenül járt elmebeteg ügyében megindult a vizsgálat.

Az esetről tudósításunk a következő:

Már régebben beszéltünk az elme-kórházba Szilávy Dániel 20 éves cipészsegédét. Szilávy a nyugodtabb betegek osztályába tartozott s viselkedése is olyan volt, hogy rövid idő múlva kibocsátották volna az elme-kórházból. A javuló félben lévő elmebeteg a belső pavillonban volt elhelyezve több társával együtt. Ebben a teremben állandóan két ápoló teljesíti a felügyeletet így volt ez szombat délelőtt is.

A teremben, mely a földszinten van, s ablaka 1 méter 40 centiméter magasan van a földtől, a betegek egy része az ablak körül gyűlt össze és ott beszélgetni kezdtek. Beszélgetés alatt Szilávy Dániel többször méregette az ablak és a föld közti távolságot, mire a következőket mondta:

— Fogadjunk, hogy én kimerek ugrani az ablakon.

A betegeknek tetszett az indítvány s nagy gándiummal biztatták Szilávyt.

— No lássuk.

Szilávy ezután hirtelen az ablak parkányára kuszott s onnan kivetette magát a kertbe. A teremben a betegek mind oda futottak az ablakhoz és nézték társukat. Ez feltűnt az ápolónak is, aki ez ideig semmit sem vett észre a teremben, mert egy beteggel volt elfoglalva. Mire az ápoló az ablakhoz ért már Szilávy az udvaron feküdt.

Szilávy az ugrás után a földre zuhant s szinte élettelenül terült el a földön. Szájából vér tört elő s levegő után kapkodott. A megremült ápoló azonnal jelentést tett az inspekciós orvosnak, aki megvizsgálta a beteget s megállapította, hogy belső vérzése van. A beteget azonnal ápolás alá vették, azonban a leg gondosabb kezelés dacára is tegnap délután meghalt.

Az esetről jelentést tettek a rendőrségnek, mely megindította a vizsgálatot. Ennek során megállapították, hogy gondatlanság nem terhel senkit.

A kórház igazgatója már a múlt évben történt szerencsétlenség alkalmával előterjesztést tett az elme-kórház emeleti ablakainak vasráccsal leendő ellátása végett. Az előterjesztés alapján a ráccsozás meg is történt az emeleten. A földszintre azonban fölöslegesnek találták ezt, mert az oly alacsonyan van, hogy onnan ha ki is ugrik valaki nem éri komolyabb baj. A most történt szerencsétlenségből kifolyólag előterjesztést tesz a főorvos a földszinti ablakoknak beráccsozása iránt is.

Agyonvert elmebeteg.

Az év elején nagy megbotrányozást keltett egy eset ami a váradi elme-kórházban történt. Az ügy akkor nagy feltűnést keltett s az egész ország sajtója foglalkozott vele, de azután lekerült a napirendről, pedig még mindig foglalkoztatja a hatóságokat,

A nagyváradi elme-kórházba beszéltették Mihellő községből Fassie Tódort, mint elmebeteg. A kórházban a megfigyelés alatt levő betegek szobájában helyezték el, mert a tünetek bár részben abnormalis elmére vallottak, azonban az elmebajt azok után még nem lehetett kétségtelenül konstatálni.

Fassie Tódor két napig volt az elme-kórházban. Ez alatt az idő alatt minden abnormalitása abban nyilvánult meg, hogy folyton sétált a teremben. Este mikor már mindenki lefeküdt, az ápolók figyelmeztették, hogy fekdjék le, azonban a beteg nem hallgatott a felszólításokra és tovább folytatta a sétát. A teremben lévő betegek már mindnyájan aludtak s az ő tolytonos sétája zavarta a betegek nyugalmát.

A teremben két ápoló volt. Jakab Károly

és egy kisegítő. Az ápolók valamelyike annyira haragra lobbant, hogy a 80 éves embert megfogta és az ágyba vágta. Ezután, hogy mi történt nem lehet megállapítani. Reggel a beteg ember belső sérülések következtében meghalt. Az esetről tudomást szerzett a rendőrség is és megindult a vizsgálat.

A lapok útján a belügyminiszter is informálva lett s azonnali jelentést kívánt. A kórházi főorvos meg is tette a jelentését. Eszerint az egyik betegápoló megszökött a kórházból, a másik ellen pedig megindult az eljárás. A vizsgálóbíró kihallgatta a tanukat, akik között ott voltak az elmebetegek is. A vizsgálóbírósnál a betegek nem vallottak terhelőleg s a körülmények is olyanok voltak, hogy azok alapján nem lehetett az ápolók ellen az eljárást tovább is folytatni. Az ügyész az egyik ápoló ellen azonnal elejtette a vádat.

Jakab Károly ápoló ügyében, azonban tovább folyt a vizsgálat s csak a múlt héten tehetette meg érdemleges indítványát. Az ügyészi indítvány Jakab Károly ellen is elejti a vádat, mert nem voltak megfelelő bizonyítékok.

Az ügy ezzel befejezést is nyert s az iratok irattárba kerültek, azonban most megint elő kellett venni, mert a belügyminiszter ismét érdeklődik az ügy iránt s kéri a vizsgálat eredményének vele való tudatását.

UJDONSÁGOK.

* **Rendkívüli városi közgyűlés.** Nagyvárae város törvényhatósági bizottsága június hó 30 án rendkívüli közgyűlést tart, amelyen a szinkör építésére felveendő kölcsön ügye, az iskolák kibővítésére kiírt pályázat eredménye az iparos tanonciskolák és továbbképző tanfolyamok költségvetése tárgyaltnak. Hát a fűrdővasut villamos áramfogyasztására vonatkozó szerződés ügye miért nem kerül a rendkívüli

gálatában nagyon értékes buzgalommal vizsgál-gatta ő is a birtokjogokat, s számos jószágot visszaszerzett a királyi kincstárnak, vagy legalább is rákényszerítette azok birlalóit, hogy sokat fizessenek.

E munkálkodása közben rájött, hogy a régi Ördög-Szántó, vagy Kis-Szántó még mindig a királyi kincstárhoz tartozik, s ha valaki a vételárát befizeti, adományul is kaphatja a királytól.

A formai jog szerint a dolog úgy is volt. Dobozy István megvette ugyan 1702-ben a szepesi kamarától Kis-Szántót, de közbejövén a Rákócy felkelés, nem szerzett arra királyi beleegyezést és nem iktattatta be magát ebbe. Hiába álltak elő a Dobozyak a nádor adománylevelével, mert az csak Szántóról és nem Kis-Szántóról szól, s így azzal kis-szántai jogos birtoklást igazolni nem lehetett.

A maga jogi ismereteit tehát szépen kamatoztatta Lányi József, midőn II. József császártól 16 évi fáradozása jutalmául Kis-Szántót kérte. Azt is nagyon megérthetjük, hogy az egész országban levő ilyen, csak jogilag és nem teteg uratlan jószágok közül miért éppen Kis-Szántót kérte? A lipóthyi híres Szentiványi családnak egyik József nevű tanult tagja lejött ide Biharba megyei szolgálatra és itt felvitte alispánságig. Ennek leányát azután mint afféle felvidéki és a hivatalnoki pályán nagyra menendő férfit Lányi József kapta meg. Ekként volt neki alkalma Bihar megyében körültekinteni és jövő vagyonságának alapjait lerakni.

II. József 1784 ben meghallgatta Lányi kérését és neki ajándékozta Kis-Szántót, oly feltétel alatt természetesen, hogy 600 forintot

és a Dobozy családtól 1702 óta ott emelt épületeknek árát a Dobozy örökösöknek fizesse vissza.

Elképzelhető a szörnyű meglepetés, mely a Dobozyakat és az ő barátjaikat, rokonaikat érte, midőn egy napon tudtukra adták, hogy Kis-Szántó Lányi József. — Növelte a felháborodást az, hogy Dobozy Istvánnak, az egykori szerzőnek unokái akkoriban mind kiskorúak voltak. A legnagyobb is közülök csak 19—20 éves leány volt, a fiuk közül az idősebbik 17 évben járt.

Volt is tehát telfordulás 1784-ben, midőn a kiküldött bizottság Kis-Szántót Lányinak át akarta adni 1784. december hó 9-én. Bihar megye alispánját Beöthy Jánost kérte fel Lányi királyi emberül, s vele mentek Bihar megye akkor legelőkelőbb urai, de azért a Dobozy kis koruak gyámja, Roskoványi István és a család barátjaiból összeverődött sereg nem engedte őket a kis-szántai földre. Megkísérlették ezt a második nap, de a Dobozy gyermekek gyámja, Roskoványi akkor is ellentállt. A bizottság várt még egy napot és újra neki indult Kis-Szántónak, de az országot két részén ott állottak a feldühödött emberek és ekkor sem teheték be a lábukat a bizottság tagjai a kisszántai földre. A szebeni pusztán vonultak meg tehát a bizottság tagjai és utójára is itt olvasták fel a császári adomány levelet, azt jelentették ki az összehívott szomszédok és egy pár kis-szántai zsellér előtt, hogy Kis Szántó Lányi József és nem a Dobozyaké.

Az erőszakoskodással a Dobozyak természetesen nem értek el semmit, sőt esetleg csak rontottak a dolgukon, a nagyobb erő

mégis csak József császár kezében volt. Ő karhatalommal is érvényt tudott szerezni az adománynak, a Dobozyaknak ki kellett vonulniok Kis-Szántóról Vajdára és 1790 ben már Lányi intézkedett a kis-szántai lakosok szolgálmányairól.*

A Lányi család azután kiemelte Kis-Szántót a régi-régi tespedésből, romlásból. A lakosok számát szaporította, maga csinos uri lakást, egy kis kastélyt építtetett oda, megengedte, hogy a jobbágyai tornyos kis templomot építsenek maguknak s még ő is segítette őket, pedig azok reformátusok voltak, ő maga pedig kath. vallása vala. Az egykori erdőt kiirtatta s helyébe szép gyümölcsös kertet létesített. A tőle ültetett immár csaknem százados vadgesztenyefák sora ma is afelé vezet.

De a család már a harmadik ágon fonnyadónak indult. Józsefnek fia szintén nagyon előkelő ur volt, de családi életében sok csapás érte. Első neje Borenkay Katalin korán elhunyt. Ezt már ott temettette el a kisszántói gyümölcsös kertben és számára ékes siremléket készíttetett Magyarországnak akkoriban egyik legjelesebb szobrásával Dunaiszky Lőrinczcel.*) Másodszor gróf Csáky Máriát nyeri nőül s ettől született is egy kedves, gyönyörű fia, de azt az agyhártyagyulladás 6—7 éves korában elragadta. Másik fia István, lelkileg, testiég kissé gyenge maradt és azonkívül, hogy honvédhuszárrá lett 1848-ban, nem mert nyilvános pályára lépni. Atyja előkelő családból szerzett

* A váradi káptalan orsz. levéltáranak jegyzőkönyve XXIX. 20—30.

*) Századok 1874. 38. 1.

közgyűlés elé, mikor már a végleges engedélyezési tárgyalást is kitűzte a miniszter július 3-ára. A vasut építését megakadályozni úgy sem lehet, hát miért huzzák-halasztják a város-házán szembetűnően?

* **Szent László ünnepe.** A Katolikus Kör irodalmi és művészeti szakosztálya teljes buzgalommal igyekszik Szent László ünnepét minél jelentősebbé tenni. Az ünnepi szent mise 9 órakor lesz a székesegyházban, amikor a hívek szent áldozáshoz járulnak. Este 6 órakor lesz a főgimnázium disztermében a kör ünnepélye, melyen dr. Némethy Gyula előadást tart, *Sebestyén* Gyula szaval, a székesegyházi énekkar pedig énekszámokat ad elő.

* **Balogh Döme az ócska aszfaltjárdák ellen.** Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának azon határozatát, hogy 21 utcának járdáját, a korábbi határozattól eltérően, beton helyett a Fő-utcáról felszedett ócska aszfaltból készített, tudvalevőleg *Komlóssy József* gazd. tanácsnok már megfélebberte. Tegnap egy újabb felelkezés is érkezett az ócska aszfalt ellen. *Balogh Döme* törvényhatósági tag szintén megfélebberte a közgyűlés határozatát, azon indokból, mert a korábbi közgyűlési határozattal ellentétben, a járdák készítésére nem hirdettek nyilvános pályázatot, sőt a szakbizottságokat sem hallgatták meg az ócska aszfalt nézve, hanem a nyilvános árlejtés megkerülésével, a Magyar aszfalt társaságnak a polgármester és főmérnöknek adott ajánlata alapján szavazták meg a járdáknak ócska aszfalt anyagból való elkészítését. Hivatkozik *Balogh Döme* felelkezésében *Komlóssy József* tanácsnok külön véleményére s azon körülményre, hogy a Fő-utca aszfaltját a Magyar aszfalt társulat is rosznak ismerte el s innét szedték fel a most felhasználni szándékolt ócska anyagot. Mellékelni kéri különösen *Pekánovits Imre* külön véleményét az ócska aszfaltól, amelylyel kísérle-

tezni nem volna szabad. Kéri a belügyminisztert, hogy a közgyűlés határozatát semmisítse meg s a szabályrendelet alapján az összes munkákra nyilvános árlejtés kiírását rendelje el. Ennek alapján a közgyűlés hozzon új határozatot.

* **Vitás kérdés a város és a villamosvasut társaság között.** Nagyvárad városa és a városi között differenciák merültek fel a villamosáram árára vonatkozólag. A szerződés szerint a villamosvasut köteles magasabb árat fizetni a villamos áramért, ha a szénárak emelkednek, vagyis ha a villamosmű drágábbért szerzi be a szenet, a villamosvasut aránylag magasabb összeget köteles az áramért fizetni. A villamostelepnek előnyös szerződése volt az 1910-ig szükséges kőszénre a petrozsényi bányával, azonban nem tudott a bánya megfelelő mennyiségű szenet szállítani s így drágább szenet kellett beszerezni. Ez alapon a város követeli a magasabb áramárát. A villamosvasut igazgatósága a város követelését nem tartja jogosnak, mert a villamosműnek biztosítva volt annyival olcsóbb szén, hogy a villamosvasut részére szükséges áram előállításához 1910-ig elég lett volna, de a villamos világítás fokozatos terjedése miatt kellett más szénhez folyamodni. — Így tűnnek ki a villamosvasutal kötött szerződés hiányai.

* **A katona ügyosztály vezetése.** *Darvassy Lajos* városi tanácsos, a katona-ügyosztály vezetője tegnap megkezdte hat hétre terjedő szabadságát. Ez időre a katona-ügyosztály vezetését dr. *Cseresnyés Béla* tb. tanácsnok vette át.

* **Reformálják a tűzörséget.** Nagy és életrevaló, a közbiztonságot óriási lépéssel előrevivő eszme forrong ez idő szerint városunk társadalmában. Arról van szó, hogy a tűzoltóságot radikálisan reformálják, régi, korhadtt szervezetét friss, új, életerős elemekkel élelnek. A reformálás, az újjászervezés feloleli úgy az önkéntes, mint a rendes tűzoltóságot. Az

ügyben az első, kezdő lépéseket már megtették s a tegnapi nap folyamán egy tiztagu diszküldöttség kereste föl *Fellinek Gézát*, hogy vállalja el az alparancsnokságot.

* **A vízmű kibővítése.** A városi vízműtelep kibővítésének ügye még mindig olyan lassan halad előre, hogy ez évben aligha készül el ez a fontos munkálat. A városi mérnöki hivatal a vízmű kibővítési munkálataira vonatkozó kiírási műveletet, általános és részletes feltételeket, árlejtési hirdetményt, ajánlati mintákat és szerződési tervezetet, valamint a kibővítési tervezetet elkészítette s teljes példányban bemutatta a városi tanácshoz. A közszállítási szabályzat értelmében az egész kiírási műveletet és a terveket a földmívelésügyi miniszterhez kell felterjeszteni. Az ügy fontossága megkívánja és megérdemli, hogy a város polgármestere megsürgesse a miniszternél a dolog gyors elintézését.

* **Vérengző katonatisztek.** Lapzártá előtt értesülünk, hogy ma éjjel 1 óra tájban három katonatiszt kerékpáron haladt a Rákóczi-uton. A Széchenyi-szálloda előtt őrtálló rendőr figyelmeztette a tiszteket, hogy gyujtsák meg a kerékpár lámpáit mire az egyik tiszt, *Boksa György* rendőr fejébe csapott kardjával. A hős tisztek elmenekültek. A nyomozást azonnal megindították.

* **Lemondott tisztviselő.** *Beczky Jenő* mérnököt, *Beczky Lajos* törvényhatósági tag fiát a pécsi főispán Pécs város mérnökévé nevezte ki. *Beczky Jenő* a kinevezés folytán Nagyvárad városánál betöltött segédmérnöki állásáról lemondott.

* **A polgári leányiskola építése.** A nagyvárad községi polgári felső leányiskola és tornacsarnok tervrajzát és költségvetését a városi mérnöki hivatal a közigazgatási bizottság utasításához képest átdolgozta. A költségek a változtatások folytán módosulnak, mivel a főépület 188.983 kor. 51 fill., a tornacsarnok 24257 koronába, tehát 213.240 k. 51 fillérbe kerülnek, ami az eredetileg felvett 215.082 k. 98 fillérel szemben 1841 k. 93 fillér megtakarítást mutat.

* **Zarándoklat Lourdesba és Rómába.** Abból az alkalomból, hogy a Boldogságos Szűz Mária ezéltt ötven évvel megjelent a kis lourdesi Bernadette előtt, jubileumi zarándoklat tervezetik Lourdesba *Hock János* országgyűlési képviselő és kőbányai plébános lelki vezetésével. A zarándokok hazatérőben Rómát is felkeresik, hogy egy utban Ó Szentségénél 50 éves aranymisés jubileuma alkalmából hódolatukat kifejezhessék. Az utirány odafelé: Budapest—Velence—Padua—Milano—Genua—Nizza—Toulouse—Lourdes, visszafelé: Lourdes—Tarascon—Marseille—Genua—Pisa—Róma—Fiume—Budapest. Résztvételi árak: a megfelelő gyorsvonati utazás, 12 napi teljes ellátás, kocsik vezetéssel együtt 280 koronától 550 koronáig. Részletes programmal és felvilágosítással készséggel szolgál a *Hock János* országgyűlési képviselő és kőbányai plébános lelki vezetése mellett szeptember 4 én induló Lourdesi Zarándoklat Rendező-Bizottsága (Budapest, IV., Galamb utca 4. sz. I. em.)

* **Kisegítő tanerők a községi iskolákban.** Az elmúlt tanévben a községi elemi iskoláknál tíz kisegítő tanerő volt alkalmazva. Az bizonyos, hogy az ősszel kezdődő tanévre a növendékek száma nem csökken, hanem

számára feleséget: *Klobusiczky Idát*, de házasságuk gyermektelen maradt. 1864-ben a gyümölcsös kertben nem rég épített kisszántói sírkápolnába eltemették az utolsó kisszántói Lányit.

Kis-Szántót utána özvegye *Klobusiczky Ida* örökölte. Ez, hogy a gazdálkodás menjen, magához vette unokaöccsét és egyuttal keresztfiát gróf *Csáky Sándort*. A rokoni szeretet nem láttatta vele, hogy ez mint huszárhadnagy éppen nem a gazdasági pályára készült. Át adta neki az uradalmat teljes hatalommal. — Folyt azután Kis-Szántón a vig élet, de gróf *Csáky Sándor* kezében Kis-Szántó valóságos *Csáky* szalmája lett. Megterhelte adóssággal úgy, hogy uoljára *Lányi Istvánné* mint szegény földönfutó asszony Biharpüspökiben egy kis nádasfűtő házában húzta meg magát és mikor nemsokára Nagyváradon meghalt, alig volt anyyija, amennyiből férje mellé Kis-Szántón eltemethették.

Az utolsó 30 év története jóformán minden biharmegyei ur előtt ismeretes. Tudjuk, hogy 1878 ban Kis-Szántó *Jurnicsek* bécsi ügyvéd kezére került. Ez *Japp Nándor* nevű tisztartója segítségével itt mintagazdaságot létesített. *Jurnicsektől* báró *Königswarter Mór*ic vette meg fia *Hermann* számára s akkor pár évig megint fényes, derült napok mosolyogtak Kis-Szántóra, de hamar beborult és a fényes kisszántói kastélynak két év alatt két ura volt.

Rikító ellentétben áll *Ördög-Szántóval* *Angyal* háza. Legalább is névleg. Még különösebb a dologban az, hogy *Angyalháza* is ugyanazon családe volt, amelytől Kis-Szántó három századon át *Ördög-Szántónak* neveztetett.

Angyalháza, — mint egy tekintet a térképre mutatja, — *Nádudvartól* északra, a Hor-

tobágy folyó mellett fekszik és ma mint pusztá *Hajduszoboszlóhoz* tartozik. Nyugatról *Zám*, keletről *Elep*, — most *Debrecenhez* tartozó puszták, hajdan önálló falvak határolják. Már az 1297 és 1307-iki oklevelekből is kitűnik, de az 1346-iki osztály levéleiből meg éppen kétségtelesen megállapítható, hogy e helyütt hajdan *Szomajom* nevű falu volt, mert még a *Hortobágyon* keresztül folyó révet, vagy hidat is említi benne. E *Szomajom* — mint bebizonyítottuk — az *Ördög-családé* volt, de különösképpen erre nem az *Ördög* név rágadt rá, nem *Ördög-Szomajomnak* nevezték el, hogy a biharmegyei *Szomajomtól* megkülönböztessék, hanem ellenkezőleg *Angyalháza*nak. Miért történt ez? még mindig rejtély, de az bizonyos, hogy már 1489 ben így nevezték s ekkor az egykori *Szomajomi* vagy *Szántói Ördög-családdal* közelebbi rokonságban, vagy legalább is barátságban levő *Parlaghy-család* kezén volt.* A *Parlaghy* család tagjai közt azonban nem találunk *Angyal* nevűt, tehát mégis csak azon gondolatnak kell vezérelnie e hely keletkezésére irányuló kutatásainkat, hogy az *Ördög-család* tagjai közül neveztek el valakit mérges testvérével vagy rokonával ellentétben *Angyalnak* és ennek nevét ruházták az egykori *Szomajomra* s így lön annak neve *Angyalháza*.

Minden esetre jobban szeresse a magyar e nevet, mint *Ördög-Szántót*, mert ezt napjainkig megőrizte, ellenben a biharmegyei *Ördög-Szántó* neve három század óta feledésbe ment.

* Csánky: Magyarország történeti földrajza: 509, 539 M.

Dr. Karácsonyi János.

emelkedni fog, tehát a jövő tanévben is szükség lesz legalább is tíz tanóra. A városi tanács előterjesztést tesz ezen ideiglenes tanítói állások további fentartása iránt

* **Viharágnyuk a muzeumban.** Pár évvel ezelőtt egy tudós hosszas kutatás után megállapította, hogy a jégverés az ép olyan ellensége a magyar gazdának mint a török. Ha pedig a törököt ágyúval el lehetett zavarni, miért nem lehetne a jégverést is megszüntetni az ágyúval. Ez a gondolat menete a tudós csak hamar összpontosítva lett a viharágnyuban. Bömböltek az ágyúk és... Ahol nem volt vihar ott lett, de hamar. A nép oktalanságnak tartotta az eget ostromolni, azért a legtöbb esetben elkergette a lövöldöző hőst. Sok helyen azonban csendőri felügyelet alatt lövöldöztek a felhőkre és a vihar még sem mult el, sőt megtörtént, hogy a villám a viharágnyuba csapott bele. Végre is maga a földmívelésügyi miniszter is belátta, hogy ez a lövöldözés csak közközönséges pufogtatás, azért most egy rendeletben minden állami segínyt megvont a viharágnyuzó hősektől. Ezek után pedig a muzeumok egygyel több tárgyat fognak rejtegetni. Jólvolna a lövöldözőket is oda tenni spirítuszba az ágyú mellé.

* **Az ipariskola külön helyisége.** Az ipariskola növendékei évről-évre erősen szaporodnak, annyira, hogy már nem tudják elhelyezni a polgári iskola épületében, hanem külön épületről kell gondoskodni az ipariskola részére. Az ipariskolai bizottság azon előterjesztést tette Nagyvárad városához, hogy feliratot intézzon a miniszterhez s kérje az ipariskola fenntartására adott évi szubvenciónak 20,000 koronávaló fel-emelését. Ebből lehetne törleszteni az ipariskola építésének költségeit.

* **Ongyilkos pénzhamisító.** Annak idején részletesen megírtuk a rippai pénzhamisító Pongor József ügyét. Az ügy még mindig nem nyert a bíróságnál befejezést. Tenkei tudósítónk most a pénzhamisítási ügy befejezését jelentő esetről ad hírt. Az eset hőse ugyanis kedden reggel öngyilkosságot követett el. Azzal reggel ugyanis Pongor eltávozott hazáról és nem is tért többé vissza. Hozzáértetői a nap alkonyán keresni kezdték és hosszas keresés után megtalálták a hulláját a Körözs partján. Pongor öngyilkosságot követett el. Tettének oka kétségtelenül a kudarcot vallott pénzhamisítás volt. A bíróság ugyanis beigazoltnak látta, hogy Pongor pénzhamisítást követett el s ezért öt évi börtönnel büntette. Az ítélet ellen Pongor fellebbezést adott be s ez még nem nyert elintézését. Az utóbbi időben Pongor lehangolt volt, mert attól tartott, hogy a másodfokú bíróság is el fogja marasztalni.

* **Halálos birkózás.** Margittai tudósítónk egy halálos kimenetelű birkózásról ad hírt. Bártafván Argyalán Tamás tegnap délután felszólította egyik munkástársát Moldován Jánost, hogy álljon ki vele bírokra. Moldován teljesítette is a felszólítást, A birkózás a mezőn történt, ahol Moldován úgy találta a földhöz vágni Argyalánt, hogy ez belső sérülések következtében meghalt.

* **Elgázolás.** Márkli Ferenc 4. honvédegyalogezredbeli tiszthelyettes tegnap délután az Erdői cukrászda előtt kerékpárjával elütötte Ritte Hermann magyarszéki fűszerkereskedő Boriska nevű 10 éves leányát. Sérülés nem történt.

* **Akar Ön jó bort inni?** akkor siesen *Pais* Béla vendéglőjébe, ahol olcsó pénz-

ért kitűnő konyhát, pompás borokat, szolid kiszolgálást s jéghideg finom sört talál s kellemesen eltöltheti üres óráit a rekkenő hőségben a nap izzó sugarai ellen édes menedéket nyújtó hűs kerthelyiség árnyas fái alatt.

* **A Pannónia-étterme.** A Pannónia pompás kényelemmel berendezett, kedves, meghitt éttermének az új gazdája *Csípóth* Ferenc, mindent elkövet arra, hogy a közönségnek irányában tanúsított nagytökü bizalmát továbbra is kiérdemelje; Olcsó árak, pompás konyha, saját termései finom borok. Zóna reggeli. Minden este elsőrangú cigányzene hangversenyez.

* **Európa mozija.** Kies fekvésű, hegyi ózondus levegőjű kerthelyiségében a szolid kiszolgálásáról és pompás konyhájáról híres *Európa*-szállónak remek mozgólényképek, az Apolló-mozgófénykép-színház mesésen sikerült fővételei szórakoztatják a mulatni vágyó közönséget. A széles vetítő-vásznon meglevenednek az orosz forradalom véres mozzanatait, az anarkisták, a forradalmárok bombáinak borzalmas pusztításai markáns, élethű színekkel peregnék be előttünk, majd a kacagtató bohózatok és a legaktuálisabb, legújabb párisi fővételek szórakoztatják a publikumot. *Belpö-dij nines.* Szolid kiszolgálás. Igen olcsó árak. A zenét *Varga Stefi* teljes zenekara szolgáltatja.

* **Uj vendéglő.** A volt «Kecskeméty-féle» vendéglőt — mely a vidékiek kedves találkozó helye *Strobl János* vendéglős vette meg. Nagy nyári helyiségek. Kitűnő borok és frissen esapolt kőbányai sör hideg és meleg ételek állandóan kaphatók.

x **MOLNAR H.** Bémer-téri cukrászdájában állandóan 2-szer naponta friss Mignon kávéhoz való sütemények és tea-sütemény kapható. Telefon 395.

x **Panama kalapok, nyári férfi ingek és színes cipők REICHARD** áruházában olcsón lesznek árusítva.

A termés újabb veszedelme.

A nagylétei határban fellépett sáska pusztítását még alig kezették meg s már újabb veszedelemről ad hírt egy másik vidékről tudósítónk. Az újabb veszedelmet szintén egy rovar idézte elő, ami ellen a gazdák most már nem tudnak védekezni.

Az újabb rovarról tudósításunk a következő:

Bélfenyér községben vasárnap délután a lakosok a buza és rozsvetést mentek ki megtekinteni a határba. A gazdákat igen nagy meglepetés várta odakünn. A vetés legnagyobb része ugyanis a földön feküdt mintha lekaszált volna valaki. Kutatni kezdték a baj okát, amikor a vetésben millió és millió *mogyoró nagyságu bogarat* találtak.

A szerzett tapasztalatról jelentést tettek az előjárásnak, amely megállapította, hogy a vetés közt lévő bogár *szipoly*. Ez a rovar egyike a legveszedelmesebb rovaroknak, mert képes tönkretenni óriási területeket rövid idő alatt. Fertőző képessége pedig vetekszik a sáskaéval. Színe rézvörös, gömbölyű hátú rovar. Nappal a földszínen tartózkodik s ott pusztít. Ejjel azonban mind a föld alá húzódik vissza s reggelig ott tartózkodik. Elképzelhetetlenül szapora rovar. A vetésközött oly nagy mennyiségben tartózkodik, hogy a föld mozogni látszik tőle.

Az előjárásról jelentést tett a rovarról a tenkei főszolgabírónak, aki a rovarokból mintát vétetett s azt felküldte a földmívelésügyi miniszterhez, illetőleg a rovarani állomás vezetőjéhez. A földmívelésügyi minisztert táviratilag is kérték, hogy a rovarok pusztítására tegyen intézkedéseket, mert az egész község termése veszélyben forog.

A szipoly eddig 200 hold területen pusztított. A lakosságra az újabb csapás nagyon le-
verőleg hatott, mert az idén már oly sok károsodás érte őket, hogy a télnak a legnagyobb szükség közepette néztek elébe.

A lakosság amennyire teheti megkísérelte pusztítani a rovarokat, azonban eredménytelenül, mert csakis azokat tudták elpusztítani, amelyek a vetésből ki jöttek. Magába a vetésbe nem tudnak behatolni az emberek, mert ez a vetés pusztulását jelentené.

A földmívelésügyi miniszter még ezideig nem tett intézkedéseket. A lakosok nagy része állandóan a vetésnél van s az elpusztítható rovarokat pusztítja.

TÁVIRATOK.

Zichy Aladár a királynál.

Schönbrunn, június 24. Gróf Zichy Aladár ő Felsője személye körüli minisztert ma délben 12 órkor rendkívüli kihallgatáson fogadta a király.

A Simplicismus kitiltása.

Budapest, június 24. Kossuth Ferenc kereskedelemügyi miniszter a »Simplicismus« című osztrák élc-leptől a postai szállítás jogát megvonta. Az engedély megvonásának a lap magatartása volt az oka.

A perzsi forradalom.

London, június 24. Teheráni lapjelentések szerint a parlamenti épület és a mecset védőit a tűzérőség tüzelése végre is elűzte. A védők azonban előbb bombavetéssel egy üteget használhatatlanná tettek és súlyos sebesüléseket okoztak a kozákoknak. A bombázás délután 3 óráig tartott. Mindössze 70 személy halt és sebesült meg.

London, június 24. A teheráni parlament bombarobbanásához a Daily Mail következő részleteket jelenti:

Délután öt órkor a sah csapatai körülvették a parlament épületét és a szomszédos mecseteket és felszólították a parlament tagjait, hogy hagyják el az épületet. Az épület belsejéből sortűzzel feleltek, mely a sah egyik kozákját megölte. Ezt jelentették a katonai főhadiszállásnak, ahonnan azonnal kiadták a parancsot a parlament épületének lövetésére. Tizenegy órkor megkezdődött a bombázás. Az elesettek számát még nem ismerik.

Nébány bomba, melyeket a parlament épületéből és a mecsetből dobtak, egy ágyut harcképtelenné tett és a kiszolgáló legénységet megölte. A csapatok elkezdtek az endzsuméket kifosztani.

Délig azonban a város, a parlament előtti teret kivéve, nyugodt maradt.

Délután 2 óra felé a helyzet nagyon komolyra fordult. A parlament épülete, a szomszédos klubok és mecsetek lövetése szünet nélkül folyt. Egyes befolyásos parlamenti tagok házait a sah parancsára kifosztották. Általánosan attól tartanak, hogy a fosztogatás általánossá válik, ha a bazárokat ki nem nyitják.

Három órkor a bombázást hirtelen

félbeszakították. A parlament épületéből és a mecsetből csak egy romhalmaz maradt. A legkiválóbb nacionalistákat, a parlamenti tagokat és főpapokat is beleértve letartóztatták és a fosztogatást abbahagyták.

A harcért a parlament felelős, mely a sah időleges gyengeségéből lökést akart kovácsolni.

A kozákok nagy vereségeket szenvedtek, de a nap a sah győzelmével végződött.

London, június 24. Ideérkezett hírek szerint a nemzeti párt valamennyi kiváló tagját, számos képviselőt és magas egyházi méltóságokat letartóztattak. A város fosztogatásánál nem kimélték az európai negyedet sem. Teherán most Liakov orosz tábornok kezében van, aki a lovasságot vezérli.

Az idegen követések nincsenek veszélyben.

A mecset elpusztítása a bombázás által a legnagyobb mértékben felháborította a népet és a sahnak a legnagyobb nehézségbe kerül, hogy a helyzet ura maradjon.

Teherán, június 24. A sah kijelentette, hogy a parlamentet nem azért bombáztatta, hogy az alkotmányt felfüggeszse, hanem mert a parlamentben személyes ellenségei vannak, kik őt detronizálni akarják.

Teherán, június 24. Az ostromállapotot a sah kihirdette. A helyzet igen komoly.

Főispán iktatás.

Zágráb, június 24. Vucsetich Sándor főispán beiktatása ma ment végbe — óriási botrányok között. A főispán mégis el tudta mondani székfoglalóját és azután az ülést elnapolta.

Letartóztatott bombamerénylő.

Kalkutta, június 24. Ma itt három újabb letartóztatás történt. A gyanus egyéneknek sok löport és egyéb robbanóanyagot találtak. A nyomozást a bombamerénylet ügyében folytatják.

Nagy postarablás Oroszországban.

Szentpétervár, június 24. Irkutzból jelentik, hogy Srisztensk város mellett tegnap több rabló egy postakocsit támadott meg, amelyben egy nagy aranyrakományt szállítottak. A postakocsi ellenőrzői és a rablók között elkeseredett harc fejlődött, amelynek az lett a vége, hogy két postaszolgát lelőttek. A zsákmányból hatvanhétézer rubel arannyal sikerült a rablóknak elmenekülniök.

IRODALOM.

Hajnal. Az amerikai magyarság kitűnően szerkesztett hitbuzgalmi lapjának 15. füzetét vettük. Ez a szám is méltán sorakozik a többi mellé változatosság, elevenség tekintetében. Cikkeit Artinovic Emil, Csernitzky István, Csizmadia Pál, Dénes Ferenc, dr. Heilvey Lajos, Hortobágyi József és Messerschmiedt Géza írták.

EGYESÜLETEK.

A »48-as népkör« gyűlése. A »nagyvárad 48-as népkör« ma (csütörtök) d. u. 6 órakor, a Zöldfa-szállodában levő helyiségében választmányi gyűlést tart.

TANÜGY.

Az iskolaszék ülése. Nagyvárad város iskolaszéke holnap, pénteken délután 4 órakor ülést tart a városházán.

MULATSÁG.

A »48-as népkör« bálja. A »Nagyvárad 48-as népkör« 1908. évi június hó 28-án (vasárnap) szükségleteinek és könyvtár alapja javára a Sport-téren (Rhédey-kert). Zónapostával egybekötött házas táncvigalmat rendez. Beléptidij: Személyjegy 2 korona. Családjegy (3 személyre) 3 korona. Jegyek előre válthatók: Király Zsigmond Teleky-utca, Mezey János és Társa Szent László-tér, Kiss Dávid és Társa Rákóczy-ut, Nagy János Szen: János-utca, Frölich János fióküzlete (Rét), Kovács Pál Gilányi utca és Walner Ferenc Kolozsvári-utcai üzletében. Felülfizetések köszönettel fogadtatnak és hirlapilag nyugtáztatnak. A mulatság kezdete 8 órakor. A meghívó másra át nem ruházható.

Igazságszolgáltatás.

Agyonlőtt erdőtolvaj.

A bottyáni erdő sejtelmes, megdöbbentően néma csöndjében, a titokzatosság susogó, bemohosodott vén faóriások alatt véres dráma játszódott le ez év tavaszán. Egy éles, hasító dörrénés riasztotta föl az erdő vadjait s a lezuhalt száraz galyak nyögve röccsentek meg a rájuk eső véres test alatt. A száraz avar mohón szivta föl a párolgó, meleg vért s a rongyos felhősoslányok mögül előbukkanó sápadt hold remegő arany sugarai ijedt kíváncsisággal tűztek le az átlőtt mellü vadorzó halavány, vértelen arcára.

Bottyán község határában fekszik *Telegdy* Miklós földbirtokos roppant kiterjedésű, hatalmas erdeje. Az uradalmi erdővédek, különösen pedig *Vinyiczky* Antal erdész már régóta elkeseredett, lázas hajszát folytattak eredménytelenül néhány titokzatos alak ellen, akik vakmerő elbizakodottsággal éjszakáról-éjszakára hordták a fát az erdőből, pusztították a vadállományt és tömérdek kárt okoztak.

Ez év márciusának egy sötét, borult éjszakáján a lesben álló Kinyiczki különös zajra riadt föl, amit a kidöntött fatörzs szokott előidézni.

A hang irányában sietve öt-hat sötét alakot pillantott meg, akik fával megrakodva vilámgyorsan eltűntek a sötétben az erdész látára. A legvakmerőbb azonban, Bágye Lőrinc veszedelmes és már régóta hajszolt vadorzó, szembeszállt az erdőszel és elkeseredett, végzetes kimenetelű élet-halál harc folyt le a sötét vadonban.

Az erdész már-már öntudatlanul vergődött a veszedelmes orrvadász acélszorításától, mikor kétségbeesett erőfeszítéssel kiszabadította magát a fojtó kapcsokból s lekupva golyóra töltött Lancasterét, átlötte támadóját.

A nagyvárad kir. törvényszék esküdtszékének elnöke dr. Csulyok Béla elnöke alatt a tegnapi nap folyamán ült törvényt az erdész fölött. A

közvád képviselőjében *Vattay* László ügyész szerepelt, a védelem dr. *Fteischer* Béla kezében volt.

A teljes beismerésben levő vádlott vallomása és a nagyszámú beidézt tanúk kihallgatása után az esküdtekhez intézendő kérdések megszövegezése provokált izgalmas, éles eszmecserét a vád és a védelem képviselői közt.

Az esküdtszék verdiktje a vádlottat erős felindulásban elkövetett halált okozó súlyos testi sértés vétségében mondta ki bűnösnek, melynek alapján a törvényszék Kinyiczki Antalt három évi börtönnel sújtotta. Az ítélet ellen a védelem semmisségi panaszszal élt.

KÖZGAZDASÁG.

Ertéktőzsde.

— Délután 4 órakor. —

Budapest, június 24.

Osztrák hitelrészvény	—	—	631.25
Magyar hitelrészvény	—	—	748.—
Lessámítoló bank	—	—	748.75
Kimamurányi	—	—	561.50
Osztrák m. államvasuti részv.	—	—	692.25
Közuti vasut	—	—	552.—
Városi villamos vasut	—	—	269.—

A gabonátőzsde határidői.

— Délután 4 órakor. —

Budapest, június 24.

Buza május	50 kilogrammonként	11.60
Buza okt.	—	10.38
Rozs okt.	—	8.96
Zab májusra	—	—
Zab okt.	—	7.04
Tengeri máj. 1908.	—	6.85
Tengeri júl.	—	6.69

A kamara értesítése. Van szerencsénk az érdekeltek tudomására adni, hogy a temesvári cs. és kir. 7. hadtest hadbiztossága az 1908. évi szeptember hó 21-től 1909. évi augusztus hó 31-ig terjedő időben bérelt és saját beszerzés útján állomásonként szükséges széna, szalma szecska, kőszén és tűzifa szállításának biztosítására pályázatot hirdet. A szóban levő terménybeli szükségletekre vonatkozó pályázati ajánlatok határideje: 1908. július hó 15. Miről az érdekelteket van szerencsénk azzal értesíteni, hogy a pályázati feltételek a kamarai irókámban a hivatalos órák alatt d. e. 8-ig d. u. 2 óráig megtudhatók. Nagyvárad június hó 24. *Huzella* Gyula, kir. keresk. tan. elnök. Dr. *Sarkadi* Lajos, titkár.

A nagylétai sáska pusztítása. A nagylétai határban tegnap teljes erővel megkezdődött a sáskairtás. Jablonszky miniszteri kiküldött a Hortobágyról megérkezett 58 géppel és azonnal megkezdte a sáskairtást. Az 58 drótkéféscélhenger egyszerre dolgozik. Egy sorban 5 gép megy s az eléje kerülő sáskát föltétlen elpusztítja. A gépek munkája mindenestre nagy eredményeket ér el, azonban már késő a pusztítás. A négytélle sáska közül a marokkói sáska már szárnyra kelt s a gépek elől elröpül. A lehengerezett területre csirkét és aprójószágokat hajtának ki, amelyek a sáskák petéit is elpusztítják. A homokos területen már megkezdtek a gabona-aratást s így ezeken a részeken a sáska nem igen pusztíthat.

A szerkesztésért felelős

Dr. VUCSKICS GYULA.

A NAGYVÁRADI FÜRDŐK ÚJ MENETRENDJE.

NAGYVÁRAD—PÜSPÖK-FÜRDŐ.

	reggel	d. e.	d. u.	d. u.	este	este
Nagyvárad ind.	7 50	9 50	2 10	4 50	6 40	9 17
V.-Velece >	8 01	10 01	2 21	5 01	6 52	9 28
Rontó >	8 16	10 16	2 36	5 16	7 06	9 43
Püspökfürdő érk.	8 21	10 21	2 41	5 21	7 11	9 48

PÜSPÖK-FÜRDŐ—NAGYVÁRAD.

	d. e.	d. e.	d. u.	d. u.	este	este
Püspökfürdő ind.	8 59	0 59	3 19	5 59	7 49	10 39
Rontó >	9 04	11 04	3 24	6 04	7 54	10 37
V.-Velece >	9 17	11 19	3 37	6 17	8 07	10 50
Nagyvárad érk.	9 27	11 29	3 47	6 27	8 17	11 00

NAGYVÁRAD—FÉLIX-FÜRDŐ.

	d. e.	d. e.	d. u.	d. u.	este	este
Nagyvárad ind.	8 00	10 00	2 20	5 00	6 50	9 27
V.-Velece >	8 11	10 11	2 31	5 11	7 02	9 38
Rontó >	8 16	10 26	2 46	5 26	7 16	9 53
Félix-fürdő érk.	8 33	10 33	2 53	5 33	7 23	10 00

FÉLIX-FÜRDŐ—NAGYVÁRAD.

	d. e.	d. e.	d. u.	d. u.	este	este
Félix-fürdő ind.	8 40	10 40	3 00	5 40	7 30	10 17
Rontó >	8 47	10 47	3 07	5 47	7 37	10 27
V.-Velece >	9 00	11 09	3 20	6 00	7 50	10 30
Nagyvárad érk.	9 10	11 19	3 30	6 10	8 00	10 34

Nyári vendéglő.

Van szerencsém a n. é. közönség b. tudomására hozni, miszerint az előnyösen ismert **Karger-féle vendéglőt átvettem** és megnyitottam.

Egyetlen vendéglő a hegy tövében.

Allandóan frissen csapolt kőbányai sörök, országos híru borok. — Hideg és meleg ételek.

Figyelmes kiszolgálás. — Tekepálya.

A n. é. közönség szives pártfogását kérve, maradtam

kiváló tisztelettel

Roskoványi László,
bérő.

POVAZSÁN JÓZSEF

elektrotechnikai vállalata

Nagyváradon, Városi bazárépület színházi oldal.

Tervez és készít:

mindentéle erős és gyenge áramu villamos munkálatokat, u. m.: csengők, házi és szabad távbeszélők, dynamók, motorok, ivlámpák, világítási és

:: villamhárító berendezéseket ::

lelkiismeretes kivitelben jutányos árban. Jótállás a teljesített munkáért. Költségvetés díjmentesen.

Telefon 525.

257

Wallerstein Fülöp Fiai cég

:: Bémer-tér, Pannonia mellett ::

a bekövetkezett
:: holt idényre ::

a rőfös áruk árait
tetemesen leszál-
litotta.

Magy. kir. államvasutak Üzletvezetőség Arad.

16416—1908. II. szám.

Versenyárgyalási hirdetmény.

A magyar királyi államvasutak aradi üzletvezetősége nyilvános írásbeli egységáras versenyárgyalást hirdet:

Arad állomáson létesítendő távirtda ellenőrségi raktár és műhelyépület előállítási munkálataira, megjegyezvén, hogy az építéshez szükséges anyagok közül a falazó és padlóburkoló téglát, a géptéglát, továbbá az oltatlan meszet, cementet, homokot, salakot és tetőfedő cserepet a m. kir. államvasutak aradi üzletvezetősége adja, illetve bocsájtja vállalkozó rendelkezésére, a többi építési anyagot pedig elsőrendű minőségben a vállalkozó köteles adni.

Pályázati feltételek, a szerződés tervezet, az ajánlati minta és a költségvetés a magy. királyi államvasutak aradi üzletvezetősége pályafentartási osztályában (II. oszt.) 3 korona lefizetése mellett, a hivatalos órák alatt d. e. 8 tól d. u. 2 óráig bármikor beszerezhetők, vagy írásbeli megkeresés mellett a megfelelő bélyegjegyek előzetes megküldése után, királyi postán is megkapható. Az építmény tervei a pályafentartási osztálynál megtekinthetők. Ugyancsak az említett hivatalnál megtekinthetők: a munkák és szállítások kiadására vonatkozó feltételek általános határozatai, az államvasutak vonalain előállítandó épületek leírása és feltételek részletes határozatai is, melyek a magyar királyi államvasutak igazgatóságának budapesti nyomtatványtárából megszerezhetők.

Az ajánlatot 1 koronás magyar okmánybélyeggel, az ajánlat mellékleteit, ugymint pályázati feltételeket, szerződés tervezetét és költségvetését pedig ikenként 30 filléres magyar okmánybélyeggel ellátva lepecsételt borítékban a következő felirattal:

„Ajánlat a 16416—908. sz. versenyárgyalási hirdetés alapján a magy. kir. államvasutak Arad állomáson létesítendő távirtda ellenőrségi raktár és műhelyépület előállítási munkálataira” kell benyújtani, vagy postán beküldeni és pedig legkésőbb 1908. július hó 11-én déli 12 óráig az aradi üzletvezetőség általános osztályának (I. oszt.) főnökéhez (aradi és csanádi egyesült vasutak palotája I. em. 13. ajtó sz.)

Az ajánlatok a benyújtásra kitűzött határidő leteltével a magyar királyi államvasutak aradi üzletvezetőségének gyűjtőpénztáránál, hivatalos módon a hirdett versenyárgyalás számára akár készpénzben, akár állami letételekre alkalmas értékpapírokban letenni, mely bánatpénz esetleg posta útján is beküldhető.

Az értékpapírok a legutóbb jegyzett árfolyam szerint számítottak, de névértéken felül számításba nem vétetnek.

Azon felek, kik a postatakarékpénztár cheque-forgalmában bent vannak, a bánatpénzt a postatakarékpénztár útján is letétehetik. Az ajánlatban a bánatpénz letételének megtörténte megemlítendő ugyan, de az erről nyert letéti jegy nem csatolandó. A bánatpénzt az ajánlat-hoz csatolni nem szabad, mert az ilyen csatolt összeg bánatpénzül el nem fogadható.

Az itt felsorolt feltételektől eltérő, szabálytalanul kiállított, az ajánlattevő, vagy meghatalmazottja által alá nem irt, javított vagy vakart szövegű, pecséttel le nem zárt, sértett borítékban helyezett, a kitűzött határidő után érkezett, a pótlólag vagy esetleg táviratilag tett és oly ajánlatok, melyekre nézve az előirt bánatpénz előlegesen le nem tétetett, figyelembe nem vétetnek.

Olyan ajánlattevők, kik a pályázat tárgyát képező munkák teljesítésére törvényes képesítéssel nem bírnának, kötelesek ajánlataikban ily képesítéssel bíró megbízottat megnevezni és annak képesítését igazolni.

Aradon, 1908. évi június hó.

Az üzletvezetőség.

Fülöp István Európa szállodája.

Nagyvárad legkellemesebb látogatott, szórakozó helye. Most nyílt meg az Európa remek herthelyisége. Kitző egészséges hegyi levegő. Villamos megállóhely. Telefon. Naponta pompás cigányzene. A vendéglős sejtát termésű, kitűnő boraival, finom Dréher sörrrel szolgál a közönségnek. Elsőrendű konyha. A szoba árak igen mérsékelték. Az előkelően berendezett szállodát és a gyönyörű kerthelyiséget ajánljuk a közönség figyelmébe.

Valódi brünni szövetek

az 1908. évi tavaszi és nyári idényre.

Egy szelvény	1 szelvény	7 korona
3-10 m. hosszú	1 szelvény	10 korona
teljes férőruhához (Kabát, nadrág és mellény)	1 szelvény	12 korona
	1 szelvény	15 korona
	1 szelvény	17 korona
	1 szelvény	18 korona
elegendő, csak	1 szelvény	20 korona

Egy szelvényt fekete szalonruhához 20.— K.-ért, színtűgy felöltőszövetet, turistalódent, selyemkangarut stb. stb. gyári árakon küld a mint megbízható és szolid cég mindenütt ismert postgyári raktár

SIEGEL-IMHOF Brünn.

Minták ingyen és bérmentve.

Az előnyök, a melyeket a magánvő élvez, az szövetruhákat közvetlen Siegel-Imhof cégnél, a gyári piacon rendel meg, igen jelentékenyek. Szabott, legelőcsőbb árak. Óriási választék. Mintáit, figyelmes kiszolgálás, még a legkisebb rendelésnél is, teljesen friss árban.

LÉVAI MÁRTON

könyvkötészet,

vonalzó-intézet

és üzleti könyvgyár

NAGYVÁRAD, Rákóczi-ut (saját-ház.)

Uj üzlet!

Uj üzlet!

Klepner és Szigeti

polgári és katonai szabók.
Beóthi Ödön-utca 35. szám.

A legjutányosabb és legpontosabb kiszolgálás, úgy katonai, mint polgári ruhákban fővárosi ízlés szerint, állandó raktár katonai felszerelésekben. Szíves pártfogást kérnek a tulajdonosok.

Mérlegképes könyvelő

német, angol levelező prima ajánlatokkal egész vagy fél napra foglalkozást keres. — Cim a kiadóban.

Legjobbak

a
Moskovits
czipők.

Kossuth-utca 5.

Ingyenes munkaközvetítés.

Iparostanulók elhelyezése.

Felhívjuk a t. szülők és a t. iparosmesterek figyelmét ama körülményre, hogy ingyenes tanoncközvetítő irodát állítottunk fel. Ennek célja az ipari pályára készülő tanulókat állandó felügyeletünk és ellenőrzésünk alatt jóra való, gondos és szakavatott iparosmestereknél elhelyezni.

A hivatalos órák alatt naponta d. e. 11—12-ig és d. u. 4—6-ig csakis személyes jelentkezéseket fogad el.

Az Inas-O.thon és az iparokt. bizottság megbízásából:

Szüts Izsó,
ipariskolai igazgató.

340 1-0

Allami felügyelet alatt álló nagyvárad középiskolai internátus.

Gimnáziumi, reáliskolai, felső kereskedelmi és polgári iskolai tanulók részére. Egyenkénti tanítás nevelő-tanárok vezetése és ellenőrzése mellett. Szigorú correpetálás és naponkénti kihallgatás a feladott leckékből.

Növendékek javító és különbözeti vizsgákra előkészítetnek.

Az ellátás, tan- és nevelés díja egy tanévre 700 korona.

Az intézet a város leg egészségesebb helyén tekszik, közel a tanintézetekhez. — Bő tájékoztatót kívánatra küld az intézet tulajdonosa és igazgatója, kivel Értekezhetni lehet naponként 9—12-ig Nagyvárad, Tisza Kálmán-tér 9, sz. alatt.

DÉNES PAL

intézet-tulajdonos és igazgató.

Nagyvárad város

VILLAMOS MŰVE

Iroda és raktár: NAGYVÁRAD, Vár-tér 1.

Hosszas kísérletek után forgalomba hoztuk a

Wolfram lámpát

melynek áramfogyasztása az izzólámpával szemben 75 százalék megtakarítást mutat fel. 40 gyertyás Wolfram lámpa darabja 5 kor. 60 gyertyásé 5 kor. 50 fill.

Sima izzólámpa dbja 72 fillér, tehát 5 százalék kartell áron alul.

Mindennemű izzólámpa különlegességek, fényképező-lámpák, ugyancsak 5 százalékkal kartell áron alól kaphatók.

Csillárok,

ívlámpák

állandóan nagy választékban kaphatók s a villamos telepen külön e célra épített nagy

csillár-raktárunkat megtekintésre ajánljuk.

Ugyanott állandóan raktáron tartunk

villamos motorokat

1. léőről 12 léőről minden nagyságban.

Elvállaljuk

és erőátviteli berendezések felszerelését, bővítését, átalakítását, javítását, ivlámák kezelését, hozzávaló szénpálcák szállítását, berakását és minden e szakmába vágó munkálatokat a legelőcsőbb árak mellett.

Költségvetések ingyen.

villamos világítási

Telefon szám 514.

Főszerelő telefonja 55. sz.

Egész éjjel ügyeletes szolgálat.